

πορεία δημοσιονομικής προσαρμογής του προγράμματος» και ενόψει «των συνεχών προβλημάτων της Ελλάδας με τη φορολογική συμμόρφωση» θα χρειαζόταν η λήψη «επιπρόσθετων μέτρων», ότι «το μεγαλύτερο μέρος της προσαρμογής θα επιτυγχανόταν μέσω περικοπών δαπανών που θα αποσκοπούσαν στη μόνιμη μείωση του μεγέθους του κράτους», ότι «πολλές από αυτές τις περικοπές θα έπρεπε να αφορούν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις» και ότι «η μεγάλη εναπομείνασα δημοσιονομική προσαρμογή θα έπρεπε κατ' ανάγκη να περιλαμβάνει περαιτέρω προσαρμογές των συντάξεων ... με τρόπο που να προστατεύονται οι χαμηλοσυνταξιούχοι...».

11. Επειδή, με την παραπάνω 2287/2015 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας κρίθηκε, περαιτέρω (βλ. σκέψη 24), ότι εφόσον οι τελευταίες ως άνω διατάξεις ψηφίσθηκαν όταν είχε πλέον παρέλθει διετία από τον πρώτο αιφνιδιασμό της οικονομικής κρίσης και αφού εν τω μεταξύ είχαν σχεδιασθεί και ληφθεί τα βασικά μέτρα για την αντιμετώπισή της, ο νομοθέτης δεν δικαιολογούνταν πλέον, ήτοι κατά την επιχειρηθείσα με τις διατάξεις αυτές νέα, για πολλοστή φορά, περικοπή συνταξιοδοτικών παροχών της ίδιας ομάδας θιγομένων, να προχωρήσει στην ψήφιση των σχετικών ρυθμίσεων χωρίς ειδική έρευνα του αντικειμένου αυτών, αλλά όφειλε να προβεί σε εμπειριστατωμένη μελέτη, προκειμένου να διαπιστώσει και να αναδείξει τεκμηριωμένα ότι η λήψη των συγκεκριμένων μέτρων ήταν συμβατή με τις σχετικές συνταγματικές δεσμεύσεις, τις απορρέουσες, μεταξύ άλλων, από τον θεσμό της κοινωνικής ασφάλισης, τις αρχές της ισότητας και της αναλογικότητας και την προστασία της αξίας του ανθρώπου. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της μελέτης αυτής, όφειλε, κατ' αρχάς, ο νομοθέτης να προβεί σε συνολική εκτίμηση των παραγόντων που προκάλεσαν το πρόβλημα το οποίο επικαλούνταν ως προς τη βιωσιμότητα των ασφαλιστικών οργανισμών (και, μάλιστα, ενός εκάστου εξ αυτών, ενόψει της διοικητικής και οικονομικής τους αυτοτέλειας) και, ενόψει των παραγόντων αυτών – όπως ήταν η μείωση της αξίας, μέσω του PSI (ν. 4050/2012, Α' 36), των διαθέσιμων κεφαλαίων των εν λόγω οργανισμών (βλ. σκέψη 20 της ΣτΕ Ολομ. 2287/2015), κυρίως δε, η παραταθείσα ύφεση και η συνακόλουθη αύξηση της ανεργίας, στις οποίες ουσιαδώς συμβάλλει η πτώση του βιοτικού επιπέδου μεγάλων κατηγοριών

του πληθυσμού συνεπεία μέτρων αντίστοιχων με τα επίδικα (μειώσεις συντάξεων και μισθών) ή φορολογικών επιβαρύνσεων – να είχε κρίνει για την προσφορότητα των επίδικων αυτών μέτρων. Τούτο δε ενόψει και της διαπίστωσής του ότι τα αντίστοιχα μέτρα που είχε λάβει μέχρι τότε (μειώσεις συντάξεων και μισθών) δεν είχαν αποδώσει τα αναμενόμενα και ότι η οικονομική ύφεση είχε ενταθεί με ρυθμούς που είχαν ανατρέψει τις αρχικές προβλέψεις. Ακόμη δε κι αν τα επίδικα μέτρα κρίνονταν πρόσφορα, κατά τα ανωτέρω, ο νομοθέτης έπρεπε, περαιτέρω, να είχε μελετήσει και να αποφανθεί αιτιολογημένα για την αναγκαιότητά τους, εξετάζοντας την ύπαρξη τυχόν εναλλακτικών επιλογών και συγκρίνοντας τα οφέλη και τα μειονεκτήματα της καθεμιάς για τους επιδιωκόμενους δημόσιους σκοπούς (δημοσιονομική προσαρμογή, βιωσιμότητα των ασφαλιστικών οργανισμών, διασφάλιση ικανοποιητικού, κατά το άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος, επιπέδου ζωής των ασφαλισμένων). Τέλος, εφόσον, πάντως, κατόπιν των ανωτέρω, ο νομοθέτης επέλεγε, όπως εν προκειμένω, να προβεί σε συγκεκριμένες περικοπές συντάξεων (επιλογή, κατ' αρχήν, δικαστικώς ανέλεγκτη), όφειλε προηγουμένως να είχε εξετάσει, με τρόπο επιστημονικό και δικαστικά ελέγξιμο, αν οι επιπτώσεις των περικοπών τούτων στο βιοτικό επίπεδο των θιγομένων, αθροισθείσες με τις επιπτώσεις από τα ήδη, τότε, ληφθέντα, γενικά μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης (όπως οι αλληπάλληλες φορολογικές επιβαρύνσεις που επιβλήθηκαν κατά τα έτη 2010-2011, βλ. σχετ. την ίδια ως άνω σκέψη 20 της ΣτΕ Ολομ. 2287/2015), και συνδυαζόμενες με τις ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της διανυθείσας έκτακτης περιόδου (κόστος αγαθών και υπηρεσιών, περικοπές παροχών υγείας, ανεργία και επίδρασή της στο οικογενειακό εισόδημα, έκταση και περιεχόμενο δανειοληπτικών υποχρεώσεων), οδηγούσαν σε ανεπίτρεπτη μείωση του επιπέδου ζωής των συνταξιούχων κάτω του ορίου εκείνου που συνιστά, κατά τα προεκτεθέντα, τον πυρήνα του κοινωνικοασφαλιστικού τους δικαιώματος. Από κανένα, ωστόσο, στοιχείο, σύμφωνα με την ίδια πιο πάνω απόφαση του ανωτάτου ακυρωτικού Δικαστηρίου, δεν προέκυπτε ότι ως προς τα ανωτέρω ζητήματα είχε λάβει χώρα εν προκειμένω τέτοια μελέτη. Πέραν, δε, τούτου, δεν προέκυπτε ούτε ότι είχαν ληφθεί υπόψη οι κρίσιμες παράμετροι των

Αριθμός απόφασης: 8898/2021

άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5, 22 παρ. 5, 25 παρ. 1 και 4 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος' διότι, όπως συνάγεται από τις οικείες προπαρασκευαστικές εργασίες, μόνο κριτήριο για την θέσπιση των σχετικών μέτρων είχε αποτελέσει η συμβολή τους στη μείωση των δημοσίων δαπανών και τη «δημοσιονομική προσαρμογή». Ακόμη δε και η αναφορά στη «δυσμενή οικονομική κατάσταση» των ασφαλιστικών οργανισμών, ως βασικής αιτίας του προβλήματος, γινόταν αορίστως, είτε για όλους τους οργανισμούς συλλήβδην, είτε για κάποιους μη κατονομαζόμενους, χωρίς να εκτιμάται συγκεκριμένα η κατάσταση καθενός από αυτούς (ενόψει της οικονομικής αυτοτέλειάς τους και των επιβαλλόμενων, αναλόγως, διαφοροποιήσεων) και χωρίς να αναφέρεται αν και πώς είχε συμβάλει το κράτος, κατά την συνταγματική του υποχρέωση, στη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους. Άλλωστε, αντιθέτως προς τα εκτιθέμενα στις σκέψεις 4 και 5 της παρούσας, αναφορικά με τις υποχρεώσεις του Κράτους για την κοινωνική ασφάλιση, οι επίμαχες νομοθετικές ρυθμίσεις κρίθηκε ότι διέπονταν από την, υπό το «νέο ασφαλιστικό σύστημα», συνταγματικώς μη ανεκτή αντίληψη ότι το κράτος ρυθμίζει απλώς και οργανώνει την κοινωνική ασφάλιση χωρίς και να υποχρεούται να συμμετέχει στη χρηματοδότηση των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης ή ότι η υποχρέωση αυτή μπορεί να αναπληρώνεται με παροχές προνοιακού χαρακτήρα, καθώς και ότι η διασφάλιση της βιωσιμότητας των εν λόγω οργανισμών απόκειται στους ίδιους τους ασφαλισμένους, συναρτώμενη, προεχόντως ή και αποκλειστικώς, με τη μαθηματική σχέση μεταξύ καταβαλλόμενων εισφορών και χορηγούμενων παροχών. Κατόπιν τούτων, με την ίδια ως άνω απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας κρίθηκε ότι οι επίμαχες διατάξεις των νόμων 4051 και 4093/2012 αντέκειντο στις προπαρατεθείσες συνταγματικές διατάξεις και ήταν, ως εκ τούτου, ανίσχυρες και μη εφαρμοστέες' η αντίθεση δε των διατάξεων τούτων προς το Σύνταγμα αφορά στις περικοπές όχι μόνο των κύριων αλλά και των επικουρικών συντάξεων. Και τούτο διότι ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της επικουρικής κοινωνικής ασφάλισης, η οποία παρεχόταν (τότε) από το Ε.Τ.Ε.Α. και άλλους φορείς, και η, συνεπεία τούτου, λειτουργία αυτών υπό μορφή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου δικαιολογούνταν από τον προεκτεθέντα δημόσιο

σκοπό τον οποίο οι φορείς αυτοί υπηρετούσαν κατά το άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος (βλ. σκέψη 4 της παρούσας). Ενόψει δε του εν λόγω δημοσίου σκοπού, το κράτος, ανεξαρτήτως αν μέχρι τότε δεν είχε προβλεφθεί τακτική κρατική χρηματοδότηση των φορέων της υποχρεωτικής, επικουρικής κοινωνικής ασφάλισης (μεταξύ των οποίων τα Τ.Ε.Α.Ι.Τ., Τ.Ε.Α.Δ.Υ.), κρίθηκε ότι υποχρεούται, πάντως, κατά την ανωτέρω συνταγματική διάταξη, να συμμετέχει στη χρηματοδότηση και των φορέων τούτων προς κάλυψη των ελλειμμάτων τους (βλ. σκέψη 5 της παρούσας). Υπό τα δεδομένα, άλλωστε, αυτά, με τις εν λόγω διατάξεις των ανωτέρω νόμων κλονίστηκε, σύμφωνα με την ίδια αυτή απόφαση (ΣτΕ Ολομ. 2287/2015), η δίκαιη ισορροπία μεταξύ γενικού συμφέροντος και περιουσιακών δικαιωμάτων των συνταξιούχων και, ως εκ τούτου, παραβιάστηκε και το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.

12. Επειδή, με την 2287/2015 απόφαση της Ολομέλειάς του, το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχθηκε, περαιτέρω, ότι η διάταξη της παρ. 3β του άρθρου 50 του π.δ. 18/1989, όπως η παρ. αυτή προστέθηκε με το άρθρο 22 παρ. 1 του ν. 4274/2014 (Α' 147), με την οποία δόθηκε η δυνατότητα στο Συμβούλιο της Επικρατείας, υπό προϋποθέσεις τις οποίες το ίδιο σταθμίζει, να αποκλίνει, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, από τον κανόνα της αναδρομικής ακύρωσης και να καθορίσει μεταγενέστερο χρόνο επέλευσης των συνεπειών της ακύρωσης, εφαρμόζεται αναλογικά επί αγωγών και άλλων διαφορών ουσίας που άγονται προς εκδίκαση στο Συμβούλιο της Επικρατείας μέσω του δικονομικού θεσμού της πρότυπης δίκης. Κατ' εφαρμογή της διάταξης αυτής το Δικαστήριο όρισε, στη συνέχεια, ότι οι «συνέπειες της αντισυνταγματικότητας των επίμαχων διατάξεων», ήτοι του άρθρου 6 του ν. 4051/2012 και του άρθρου πρώτου παρ. ΙΑ υποπαρ. ΙΑ.5 περ. 1 και υποπαρ. ΙΑ.6 περ. 3 του ν. 4093/2012, θα επέλθουν μετά τη δημοσίευση της εν λόγω απόφασής του, η οποία έλαβε χώρα την 10.6.2015. Στην κρίση αυτή κατέληξε το Δικαστήριο, ύστερα από στάθμιση του δημοσίου συμφέροντος, αναφερόμενου στην οξυμένη δημοσιονομική κρίση και στην κοινώς γνωστή ταμειακή δυσχέρεια του ελληνικού κράτους, αφού έλαβε υπόψη του ότι «η, κατά τα ανωτέρω, διάγνωση της αντισυνταγματικότητας των πιο πάνω διατάξεων» θα

Αριθμός απόφασης: 8898/2021

συνεπαγόταν την υποχρέωση της Διοίκησης να συμμορφωθεί με αναδρομική καταβολή των συνταξιοδοτικών παροχών που περιεκόπησαν, βάσει των αντισυνταγματικών αυτών διατάξεων, όχι μόνον στους ενάγοντες αλλά και σε ιδιαιτέρως ευρύ κύκλο προσώπων, που αφορούσε η οικεία πρότυπη δίκη. Με την ίδια απόφαση έγινε ακόμη δεκτό ότι «Οίκοθεν νοείται ότι για τους ενάγοντες και όσους άλλους έχουν ασκήσει ένδικα μέσα ή βοηθήματα μέχρι το χρόνο δημοσίευσης των αποφάσεων αυτών, η διαγνωσθείσα αντισυνταγματικότητα θα έχει αναδρομικό χαρακτήρα». Κατά συνέπεια, όπως ρητώς ορίζεται στην παραπάνω απόφαση, δεν μπορεί να γίνει επίκληση της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων αυτών για τη θεμελίωση αποζημιωτικών αξιώσεων άλλων συνταξιούχων, που αφορούν περικοπείσες, βάσει των εν λόγω διατάξεων, συνταξιοδοτικές παροχές τους για χρονικά διαστήματα προγενέστερα του χρονικού σημείου δημοσίευσης των αποφάσεων αυτών (10.6.2015). Περαιτέρω, κρίθηκε ότι η πιο πάνω άποψη δεν προσκρούει ούτε στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος αναφορικά με την αξίωση δικαστικής προστασίας αλλ' ούτε και στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. και στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής, διότι αφενός μεν η αναδρομικότητα των συνεπειών των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν είναι αυτονόητη και αποκλειστική κάθε άλλης ρύθμισης, αφετέρου δε με τον ως άνω τιθέμενο περιορισμό δεν διαταράσσεται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος και της προστασίας των δικαιωμάτων των διοικουμένων, εφόσον αυτοί δεν αποστερούνται των δικαιωμάτων τους, τα οποία απλώς περιορίζονται, για τους προαναφερόμενους λόγους επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος (ΣΤΕ 2287/2015 Ολομ. σκέψη 26, βλ. και 2288/2015 Ολομ. σκέψη 25). Η ανωτέρω απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία αναφέρεται ρητώς, κατά τα ανωτέρω, στον περιορισμό των συνεπειών της διαγνωσθείσας αντισυνταγματικότητας των επίμαχων περικοπών έκρινε, μολονότι δεν διατυπώνεται σε αυτήν όμοια ρητή κρίση, εμμέσως πλην σαφώς και ότι οι συνέπειες της διαγνωσθείσας με την ίδια απόφαση αντίθεσης των εν λόγω περικοπών στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ περιορίζονται στο χρόνο μετά τη δημοσίευση της απόφασης αυτής.

δεδομένου, άλλωστε, ότι το τελευταίο αυτό άρθρο δεν παρέχει μεζονά προστασία του κοινωνικοασφαλιστικού δικαιώματος σε σχέση με τις προρρηθείσες συνταγματικές διατάξεις. Αντίθετη ερμηνευτική εκδοχή Κατ'ουσίαν θα αναιρούσε τον, σύμφωνα με την ίδια απόφαση, επιβληθέντα για λόγους δημοσίου συμφέροντος περιορισμό των συνεπειών της διαγνωσθείσας αντισυνταγματικότητας των επίμαχων διατάξεων των νόμων 4051/2012 και 4093/2012 (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1439/2020).

13. Επειδή, εξάλλου, μετά τον προαναφερόμενο νόμο 4051/2012, ακολούθησε η ψήφιση του νόμου 4052/2012 (Α' 41), στο άρθρο 42 παρ. 1 του οποίου ορίστηκε ότι: «Το ποσό της καταβαλλόμενης σύνταξης [από το Ε.Τ.Ε.Α.] διαμορφώνεται με βάση: α) τα δημογραφικά δεδομένα τα οποία στηρίζονται σε εγκεκριμένους αναλογιστικούς πίνακες θνησιμότητας, β) το πλασματικό ποσοστό επιστροφής που θα εφαρμόζεται στις συνολικά καταβληθείσες εισφορές και το οποίο θα προκύπτει από την ποσοστιαία μεταβολή των συντάξιμων αποδοχών των ασφαλισμένων, γ) την επιλογή ή όχι της μεταβίβασης της σύνταξης στα δικαιοδόχα μέλη κατά τη στιγμή της συνταξιοδότησης του ασφαλισμένου από τον επικουρικό του φορέα και δ) τον συντελεστή βιωσιμότητας, ο οποίος θα πρέπει να αναπροσαρμόζει σε ετήσια βάση τις νέες και τις ήδη καταβαλλόμενες συντάξεις, μέσω ενός μηχανισμού μειωμένης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, ανάλογα με τις καταβαλλόμενες εισφορές, έτσι ώστε να αποφεύγεται η δημιουργία ελλειμμάτων στο ταμείο, αποκλείοντας κάθε μεταφορά πόρων από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Εάν και μετά την εφαρμογή του συντελεστή βιωσιμότητας προκύψει οποιοδήποτε έλλειμμα, με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, ύστερα από τεκμηριωμένη πρόταση της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής, το ποσό της σύνταξης θα αναπροσαρμόζεται πριν από την 1η Ιανουαρίου κάθε έτους, με την προϋπόθεση της μη ύπαρξης ελλείμματος σε αυτό και το επόμενο έτος, αποκλείοντας κάθε μεταφορά πόρων από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Αυτό θα πρέπει να επανεξετάζεται σε τριμηνιαία βάση και αν απαιτούνται περισσότερες προσαρμογές θα λαμβάνονται κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους». Σχετικά με τις εν λόγω ρυθμίσεις, στην αιτιολογική έκθεση του τελευταίου αυτού νόμου, αναφέρεται ότι: «Με το ν. 3863/2010 "Νέο

Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις, η Ελληνική Κυβέρνηση προσπάθησε να διασφαλίσει το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της χώρας. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών και με δεδομένες τις δημοσιονομικές συνθήκες στη χώρα μας, κρίθηκε σκόπιμη η αναθεώρηση του συστήματος, έτσι ώστε να κινείται γύρω από τις βασικές αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της διασφάλισης του δημόσιου χαρακτήρα του, με την παράλληλη πρόνοια για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της βιωσιμότητάς του. Στο πλαίσιο αυτό, οι αναλογιστικές μελέτες που ολοκληρώθηκαν ανέδειξαν πρόβλημα βιωσιμότητας στο σύνολο σχεδόν των φορέων που παρέχουν επικουρική ασφάλιση και αν δεν ληφθούν μέτρα, όλα τα επικουρικά ταμεία, το ένα μετά το άλλο θα οδηγηθούν σε βάθος χρόνου στη δεινή θέση να μη μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Ήδη τα επικουρικά ταμεία εμφανίζουν συνολικά ταμειακά ελλείμματα 850 εκατομμυρίων ευρώ το 2011 (μόνον το έλλειμμα του ΕΤΕΑΜ ανέρχεται στα 650 εκατ. ευρώ) και χωρίς τη λήψη μέτρων θεωρείται βέβαιο ότι το 2015 δεν θα μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Όπως αναφέρεται στο Μνημόνιο Συνεννόησης της 9ης Φεβρουαρίου 2012, προκειμένου να σταθεροποιηθούν οι δαπάνες για συντάξεις, η εγγύηση της προϋπολογιστικής ουδετερότητας των εν λόγω ταμείων και η διασφάλιση της μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας του συστήματος, απαιτείται προς το σκοπό αυτό, να αναθεωρηθεί το σύστημα επικουρικής ασφάλισης. Με τις εν λόγω διατάξεις επιτυγχάνεται α) η εξάλειψη των ανισορροπιών στα ταμεία με ελλείμματα, β) ... δ) η μακρόχρονη βιωσιμότητα των επικουρικών συνταξιοδοτικών ταμείων, μέσα από μια αυστηρή διασύνδεση εισφορών και παροχών. ... Στο άρθρο 42 καθορίζεται το ποσό της καταβαλλόμενης σύνταξης, το οποίο διαμορφώνεται με βάση α) τα δημογραφικά δεδομένα, β) το ποσό συσσώρευσης των εισφορών με επιτόκιο που καθορίζεται από το ποσοστό μεταβολής του μισθού των εργαζομένων, γ) την μεταβιβασιμότητα ή μη της σύνταξης και δ) το επιτόκιο προεξόφλησης. Επιπλέον προσδιορίζεται ότι με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης αναπροσαρμόζεται ετήσια η σύνταξη με στόχο τη μη δημιουργία ελλειμμάτων στο ταμείο. ...». Τέλος, με το άρθρο πρώτο παρ. ΙΑ υποπαρ. ΙΑ.2 παρ. 3.Γ του

Αριθμός απόφασης: 0000/2021

ν. 4254/2014 (Α' 85) ορίζεται ότι: «Το ποσό της καταβαλλόμενης σύνταξης του ΕΤΕΑ διαμορφώνεται από 1.7.2014 σύμφωνα με το συντελεστή βιωσιμότητας που προβλέπεται από τις διατάξεις της περίπτωσης δ' της παρ.1 του άρθρου 42 του ν. 4052/2012». Στην αιτιολογική έκθεση δε του νόμου αυτού, σχετικά με τις εν λόγω ρυθμίσεις, αναφέρονται τα εξής: « ... το ΕΤΕΑ θα λειτουργεί με βάση το διανεμητικό σύστημα προκαθορισμένων εισφορών με νοητή κεφαλαιοποίηση για όσους ασφαρίζονται για πρώτη φορά από 1.1.2014, αντί της 1.1.2001. Σε συνέχεια της ανωτέρω τροποποίησης και προκειμένου να διασφαλιστεί άμεσα η ισορροπία μεταξύ ασφαλιστικών εισφορών και παροχών στο ΕΤΕΑ, προτείνονται οι διατάξεις της περίπτωσης Β και Γ, σύμφωνα με τις οποίες ο νέος αναλογικός τρόπος υπολογισμού των συντάξεων και ο συντελεστής βιωσιμότητας θα εφαρμοστούν στο ΕΤΕΑ από 1.7.2014. ...».

14. Επειδή, με το άρθρο 42 παρ. 1 του ν. 4052/2012 αποκλείσθηκε ρητά η χρηματοδότηση του Ε.Τ.Ε.Α. από τον κρατικό προϋπολογισμό, προς αποφυγή δε της δημιουργίας ελλειμμάτων στο Ταμείο αυτό, ο προσδιορισμός του ποσού τόσο των νέων όσο και των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων συναρτήθηκε, μέσω του «συντελεστή βιωσιμότητας», με το ύψος των καταβαλλόμενων εισφορών («ρήτρα μηδενικού ελλείμματος») (ΣτΕ Ολομ. 2287/2015 σκέψη 19). Η νομοθετική ρύθμιση, όμως, αυτή διέπεται από την, κατά τα ανωτέρω, συνταγματικώς μη ανεκτή αντίληψη ότι η διασφάλιση της βιωσιμότητας του εν λόγω Ταμείου απόκειται στους ίδιους τους ασφαλισμένους, συναρτώμενη, αποκλειστικώς, με τη μαθηματική σχέση μεταξύ καταβαλλόμενων εισφορών και χορηγούμενων παροχών. Ενόψει δε του δημόσιου σκοπού τον οποίο ο φορέας αυτός, ως φορέας υποχρεωτικής, επικουρικής κοινωνικής ασφάλισης, υπηρετεί κατά το άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος, συμβάλλοντας –με τη χορήγηση παροχών συμπληρωματικών σε σχέση προς τις χορηγούμενες από τους φορείς υποχρεωτικής κύριας ασφάλισης – στη διασφάλιση, υπέρ των συνταξιούχων του, ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης, κατά το δυνατόν εγγύς εκείνου το οποίο είχαν αυτοί κατά τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου, το κράτος, ανεξαρτήτως της μη πρόβλεψης τακτικής κρατικής χρηματοδότησης του εν λόγω φορέα, έχοντας, σε κάθε περίπτωση, εγγυητική ευθύνη (και) σε σχέση με την επικουρική

ασφάλιση, υποχρεούται, κατά την προαναφερθείσα συνταγματική διάταξη, να συμμετέχει στη χρηματοδότηση και του φορέα τούτου προς κάλυψη των τυχόν ελλειμμάτων του (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 1890/2019 σκέψη 23, και 2287/2015 σκέψη 24). Κατόπιν τούτων, οι ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 1 του ν. 4052/2012 και του άρθρου πρώτου παρ. ΙΑ υποπαρ. ΙΑ.2 παρ. 3.Γ του ν. 4254/2014 (που ορίζει ότι το ποσό της καταβαλλόμενης σύνταξης του Ε.Τ.Ε.Α. διαμορφώνεται, από 1.7.2014, σύμφωνα με τον συντελεστή βιωσιμότητας) αντίκεινται, προεχόντως, στο άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος και για τον λόγο αυτό, είναι μη εφαρμοστέες. Τούτο, δε, ισχύει ανεξαρτήτως από το εάν είχαν συνταχθεί αναλογιστικές μελέτες πριν από την ψήφιση των δύο τελευταίων νομοθετημάτων.

15. Επειδή, περαιτέρω, σε συνέχεια των δεσμεύσεων τις οποίες ανέλαβε η Ελληνική Δημοκρατία με τους νόμους 4334/2015 [«Επείγουσες ρυθμίσεις για τη διαπραγμάτευση και σύναψη συμφωνίας με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (Ε.Μ.Σ.)» (Α' 80)] και 4336/2015 [«Συνταξιοδοτικές διατάξεις - Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης» (Α' 94)] – μεταξύ των οποίων (δεσμεύσεων) «...να πραγματοποιήσει φιλόδοξες μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα και να καθορίσει πολιτικές προκειμένου να αντισταθμίσει πλήρως τη δημοσιονομική επίπτωση της απόφασης του Συμβουλίου της Επικράτειας για την συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση του 2012 ...» [βλ. την Ανακοίνωση του Συμβουλίου Κορυφής («Eurosummit»), που έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες στις 12.7.2015, σχετικά με τις δεσμεύσεις της Ελλάδας ενόψει μελλοντικής συμφωνίας με τον Ε.Μ.Σ.] και να εφαρμόσει πλήρως τις συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις του 2010 και 2012 (υποπαρ. 2.5.1 της παρ. Γ' του άρθρου 3 του ν. 4336/2015) – στο πλαίσιο της συμφωνίας με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας, για τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, θεσπίσθηκε ο ν. 4387/2016 «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας-Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού - συνταξιοδοτικού συστήματος-Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις» (Α' 85), ο οποίος άρχισε να ισχύει, κατά το

άρθρο 122 αυτού, από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως την 12.5.2016. Με το σύστημα ρυθμίσεων του νόμου αυτού επιχείρηθηκε μείζων μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Η μεταρρύθμιση συνίσταται στη λήψη μέτρων για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος, σύμφωνα με την επιταγή του άρθρου 22 παρ. 5 του Συντάγματος. Ειδικότερα, με τον ν. 4387/2016, όπως αναφέρεται και στην 1891/2019 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, μεταβλήθηκε εκ βάθρων το σύστημα υπολογισμού των συντάξεων των ασφαλισμένων στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, μισθωτών και αυτοαπασχολούμενων, περιλαμβανομένων και όσων ελάμβαναν ήδη σύνταξη πριν από την έναρξη ισχύος του ως άνω νόμου (παλαιών συνταξιούχων). Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του νέου αυτού ασφαλιστικού συστήματος, ιδρύθηκε ενιαίος φορέας απονομής των κύριων συντάξεων, ο Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.), στον οποίο εντάσσονται αυτοδίκαια οι υφιστάμενοι φορείς κύριας κοινωνικής ασφάλισης (άρθρο 51) και θεσπίσθηκαν ενιαίοι κανόνες για τον υπολογισμό των συνταξιοδοτικών αυτών παροχών, οι οποίες για τους μελλοντικούς συνταξιούχους θα είναι κατά κανόνα μικρότερες από τις καταβαλλόμενες υπό την ισχύ του προγενέστερου ασφαλιστικού συστήματος. Στο πλαίσιο δε εφαρμογής των ενιαίων κανόνων του Ε.Φ.Κ.Α., προβλέπεται στον ν. 4387/2016 ότι οι ήδη καταβαλλόμενες κύριες συντάξεις κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού επανυπολογίζονται και διαμορφώνονται και αυτές, όπως και οι μελλοντικές, ως άθροισμα εθνικής και ανταποδοτικής σύνταξης [βλ., ειδικότερα, αφενός το άρθρο 14, με τίτλο «Αναπροσαρμογή συντάξεων - προστασία καταβαλλόμενων συντάξεων», που εντάσσεται στο κεφάλαιο Β΄ «Συντάξεις δημοσίων υπαλλήλων και στρατιωτικών», αφετέρου το άρθρο 33 του ίδιου νόμου, με τίτλο «Αναπροσαρμογή συντάξεων - προστασία καταβαλλόμενων συντάξεων», που εντάσσεται στο Κεφάλαιο Γ΄ αυτού («Ρυθμίσεις ασφαλισμένων του ιδιωτικού τομέα») και με το οποίο θεσπίζεται ο επανυπολογισμός των, ήδη καταβαλλομένων κατά την έναρξη ισχύος του νόμου, κύριων συντάξεων των συνταξιούχων του ιδιωτικού τομέα κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν στον επανυπολογισμό των

Αριθμός απόφασης: 8898/2021

συντάξεων των δημοσίων υπαλλήλων]. Περαιτέρω, στο Κεφάλαιο ΣΤ' του ίδιου νόμου, στα άρθρα 74 έως 85, ρυθμίστηκαν ζητήματα επικουρικής ασφάλισης και εφάπαξ παροχών. Ειδικότερα, στο άρθρο 74 προβλέπεται η μετονομασία του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης (Ε.Τ.Ε.Α.), το οποίο είχε συσταθεί με το άρθρο 35 του ν. 4052/2012 και στο οποίο είχαν ενταχθεί, σύμφωνα με το άρθρο 36 του ίδιου νόμου, οι υφιστάμενοι φορείς επικουρικής ασφάλισης, σε Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών (Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π.). Το Ταμείο αυτό αποτελείται από δύο κλάδους που λειτουργούν με οικονομική και λογιστική αυτοτέλεια: Τον κλάδο επικουρικής σύνταξης, που χορηγεί μηνιαία επικουρική σύνταξη γήρατος, αναπηρίας και θανάτου, και τον κλάδο εφάπαξ παροχών, στον οποίο εντάσσονται με τον ανωτέρω νόμο τα ταμεία, τομείς, κλάδοι και λογαριασμοί πρόνοιας. Εξάλλου, στο άρθρο 96 του ν. 4387/2016, που ανήκει στο Κεφάλαιο Η' του νόμου, με τίτλο «Διαχρονικό Δίκαιο», ορίζονται τα εξής: «1. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος το άρθρο 42 του Ν. 4052/2012 αντικαθίσταται ως εξής: "Στο πλαίσιο του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, η επικουρική σύνταξη των ασφαλισμένων στο Ε.Τ.Ε.Α. καθορίζεται ως εξής: 1. Το ποσό της καταβαλλόμενης σύνταξης διαμορφώνεται με βάση: α) τα δημογραφικά δεδομένα, τα οποία στηρίζονται σε εγκεκριμένους πίνακες θνησιμότητας και β) το πλασματικό ποσοστό επιστροφής που θα εφαρμόζεται στις συνολικά καταβληθείσες εισφορές και το οποίο θα προκύπτει από την ποσοστιαία μεταβολή των συντάξιμων αποδοχών των ασφαλισμένων. 2. (όπως το πρώτο εδάφιο της παραγράφου αυτής διαμορφώθηκε με το εδάφιο α' της παρ. 11 του άρθρου δεύτερου του ν. 4393/2016, Α' 106/6.6.2016) Σε περίπτωση ελλειμμάτων λειτουργεί αυτόματος μηχανισμός εξισορρόπησης, ο οποίος αποκλείει κάθε αναπροσαρμογή των συντάξεων, σύμφωνα με την υπουργική απόφαση της παρ. 4 του παρόντος. Κατά τη χρονική περίοδο αυξημένων εισφορών, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 97, οι συντάξεις δεν αναπροσαρμόζονται στην περίπτωση που, εάν αφαιρεθούν τα έξοδα από τα έσοδα του Ταμείου, το αποτέλεσμα είναι είτε αρνητικό είτε μικρότερο από το 0,5% των εισφορών, λαμβάνοντας υπόψη τα απολογιστικά στοιχεία της προηγούμενης χρήσης. 3. Μετά την προαναφερόμενη περίοδο οι συντάξεις δεν θα αναπροσαρμόζονται σε περίπτωση που

αν αφαιρεθούν τα έξοδα από τα έσοδα, το αποτέλεσμα θα προκύπτει αρνητικό. Περαιτέρω της προαναφερόμενης διαδικασίας και μόνο στην περίπτωση δημιουργίας ελλειμμάτων, θα γίνεται χρήση περιουσιακών στοιχείων του Κλάδου της Επικουρικής ασφάλισης. 4. (όπως διαμορφώθηκε με το εδάφιο β΄ της ως άνω παρ. 11 του άρθρου δεύτερου του ν. 4393/2016) Μέχρι την 1.6.2016 εκδίδεται απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, μετά από σύμφωνη γνώμη της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής, με την οποία καθορίζονται οι τεχνικές παράμετροι, καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του άρθρου αυτού. 5.α. Για τους ασφαλισμένους από την 1.1.2014 και εφεξής το ποσό της επικουρικής σύνταξης υπολογίζεται, σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1, 2 και 3 του άρθρου αυτού. β. Για τους ασφαλισμένους μέχρι 31.12.2013, οι οποίοι καταθέτουν αίτηση συνταξιοδότησης από την 1.1.2015 και εφεξής, το ποσό της επικουρικής σύνταξης αποτελείται από το άθροισμα δύο τμημάτων: βα. το τμήμα της σύνταξης που αντιστοιχεί στο χρόνο ασφάλισής τους έως 31.12.2014 υπολογίζεται με βάση ποσοστό αναπλήρωσης, το οποίο για κάθε χρόνο ασφάλισης αντιστοιχεί σε ποσοστό 0,45% υπολογιζομένου επί των συντάξιμων αποδοχών εκάστου ασφαλισμένου, όπως αυτές υπολογίζονται και για την έκδοση της κύριας σύνταξης. ββ. το τμήμα της σύνταξης που αντιστοιχεί στο χρόνο ασφάλισής τους από 1.1.2015 και εφεξής υπολογίζεται, σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1, 2 και 3 του άρθρου αυτού.” 2... 3... 4. (όπως διαμορφώθηκε με το εδάφιο α΄ της παρ. 10 του πιο πάνω άρθρου δεύτερου του ν. 4393/2016) Οι ήδη καταβαλλόμενες κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου επικουρικές συντάξεις ανάπροσαρμόζονται με εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου, εφόσον το άθροισμα κύριας και επικουρικής σύνταξης του δικαιούχου υπερβαίνει το ποσό των χιλίων τριακοσίων (1300) ευρώ. Τα ανωτέρω στοιχεία αποτυπώνονται για κάθε ασφαλισμένο στο οικείο πληροφοριακό σύστημα. Για την εφαρμογή του ορίου αυτού, λαμβάνεται υπόψη το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων συμπεριλαμβανομένης της εισφοράς υγειονομικής περίθαλψης και της Εισφοράς Αλληλεγγύης Συνταξιούχων του άρθρου 38 του Ν. 3863/2010 (Α΄ 115), όπως ισχύει, και των

Αριθμός απόφασης: 8898/2021

παραγράφων 11, 12 και 13 του άρθρου 44 του Ν. 3986/2011 (Α' 152), όπως ισχύει, σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται, μετά την αναπροσαρμογή, το αθροίσμα κύριας και επικουρικής σύνταξης να μειωθεί πέραν του ανωτέρω ορίου των χιλίων τριακοσίων (1.300) ευρώ, του υπερβάλλοντος ποσού καταβαλλομένου ως προσωπική διαφορά. ... 5. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, το ΕΤΕΑ χορηγεί αποκλειστικά την επικουρική σύνταξη, όπως ρυθμίζεται με τις διατάξεις του άρθρου αυτού και καταργείται κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος οι διατάξεις που προβλέπουν κατώτατα όρια επικουρικών συντάξεων καταργούνται και η χορήγηση της επικουρικής σύνταξης γίνεται αποκλειστικά με τους όρους του παρόντος. 6. (όπως η παρ. αυτή ισχύει μετά την αντικατάστασή της, από τότε που ίσχυσε, με την παρ. 2 του άρθρου 56 του ν. 4445/2016, Α' 236/19.12.2016) Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθορίζεται σύμφωνα με τα ανωτέρω ο επανυπολογισμός και η αναπροσαρμογή των καταβαλλόμενων ή καταβλητέων συντάξεων του Ε.Τ.Ε.Α. με τις προϊσχύουσες του παρόντος νόμου διατάξεις, ο τρόπος προσδιορισμού του ετήσιου ή μέσου ετήσιου ποσοστού αναπλήρωσης των καταβαλλόμενων συντάξεων με τις προϊσχύουσες του παρόντος νόμου διατάξεις, η διαδικασία και το αρμόδιο όργανο υλοποίησής τους, ο χρόνος αναπροσαρμογής των συντάξεων, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για το θέμα αυτό. Με ίδια απόφαση καθορίζεται κάθε αναγκαίο θέμα για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου και ορίζεται η εργάσιμη ημέρα κατά την οποία καταβάλλεται η μηνιαία σύνταξη του Ε.Τ.Ε.Α.». Τέλος, στο άρθρο 97 του ν. 4387/2016, και προς το σκοπό αντιμετώπισης των συσσωρευμένων δομικών ελλειμμάτων του Ε.Τ.Ε.Α. σε συνδυασμό με το μηχανισμό αναπροσαρμογής του προηγούμενου άρθρου 96, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση ως προς το εν λόγω άρθρο 97, εισάγεται για το χρονικό διάστημα από 1.6.2016 έως 31.5.2022 μεταβατική αύξηση του ποσού της μηνιαίας εισφοράς στο Ε.Τ.Ε.Α., η οποία, αποβλέποντας στην ίση μεταχείριση των ασφαλισμένων, σύμφωνα με την ίδια αιτιολογική έκθεση, αφορά τόσο τους ασφαλισμένους πριν από την 1.1.1993 όσο και τους ασφαλισμένους μετά την 1.1.1993, ως εξής: «1. Από 1.6.2016

και μέχρι τις 31.5.2019, το ποσό της μηνιαίας εισφοράς για την επικουρική ασφάλιση στο Ε.Τ.Ε.Α. όλων των μισθωτών, ασφαλισμένων πριν και μετά την 1.1.1993, υπολογίζεται σε ποσοστό 3,5% για τον ασφαλισμένο και σε ποσοστό 3,5% για τον εργοδότη επί των ασφαλιστέων αποδοχών του εργαζομένου, όπως προσδιορίζονται στο άρθρο 38. Από 1.6.2019 και μέχρι την 31.5.2022, το ποσό της μηνιαίας εισφοράς στο Ε.Τ.Ε.Α. όλων των μισθωτών, ασφαλισμένων πριν και μετά την 1.1.1993, υπολογίζεται σε ποσοστό 3,25% για τον ασφαλισμένο και σε ποσοστό 3,25% για τον εργοδότη επί των ασφαλιστέων αποδοχών του εργαζομένου, όπως προσδιορίζονται στο άρθρο 38. Μετά το πέρας της εξαετίας, το ποσοστό της μηνιαίας εισφοράς επανέρχεται στο ύψος που ίσχυε κατά τις 31.12.2015 ... 2. Από 1.6.2016 και μέχρι τις 31.5.2019, το ποσό της μηνιαίας εισφοράς όλων των αυταπασχολούμενων, ελευθέρων επαγγελματιών, ασφαλισμένων πριν και μετά την 1.1.1993 στο Ε.Τ.Ε.Α. και στα εντασσόμενα σε αυτό ταμεία, τομείς, κλάδους και λογαριασμούς, υπολογίζεται σε ποσοστό 7% επί του εισοδήματος όπως ειδικότερα προσδιορίζεται στα άρθρα 39 και 98. Από 1.6.2019 και μέχρι τις 31.5.2022, το ποσό της μηνιαίας εισφοράς όλων των αυταπασχολούμενων, ελευθέρων επαγγελματιών, ασφαλισμένων πριν και μετά την 1.1.1993 στο ΕΤΕΑ υπολογίζεται σε ποσοστό 6,5% επί του εισοδήματος όπως ειδικότερα προσδιορίζεται στα άρθρα 39 και 98. Μετά το πέρας της εξαετίας, το ποσοστό της μηνιαίας εισφοράς διαμορφώνεται στο ύψος που ίσχυε κατά τις 31.12.2015. 3 ...».

16. Επειδή, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4387/2016, σκοπός του νόμου είναι «η πλήρης αναμόρφωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, στο πλαίσιο ενός ενιαίου συστήματος κοινωνικής ασφάλειας, του οποίου οι γενικές αρχές ορίζονται στο νόμο ως εξής: εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής προστασίας με όρους ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης, αναδιανομής και αλληλεγγύης των γενεών». Στην αιτιολογική αυτή έκθεση αναφέρεται ότι: «το υφιστάμενο σύστημα κοινωνικής προστασίας είναι άναρχο, κοινωνικά άδικο, αναποτελεσματικό και μη βιώσιμο... χαρακτηρίζεται από έντονο κατακερματισμό, που αντανακλά την εν γένει πελατειακή λειτουργία του πολιτικού συστήματος πριν από την κρίση... εκτεταμένη

πολυνομία, η οποία δημιουργεί έντονες κοινωνικές ανισότητες, αφού αντιμετωπίζει όμοιες περιπτώσεις πολιτών με διαφορετικό τρόπο. Οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης (χρόνος ασφάλισης και όρια ηλικίας), τα ποσοστά αναπλήρωσης, οι κατώτατες συντάξεις, οι ασφαλιστικές και εργοδοτικές εισφορές, οι κοινωνικοί πόροι (καταργηθέντες ή υπό κατάργηση) και η κρατική χρηματοδότηση διαφέρουν τόσο μεταξύ των ταμείων όσο και μεταξύ ασφαλισμένων στο ίδιο ταμείο... Αυτό δεν σημαίνει ότι το ελληνικό σύστημα κοινωνικής προστασίας είναι πιο γενναιόδωρο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το ακριβώς αντίθετο συμβαίνει. Πριν από το 2010, σύμφωνα με σύστημα στατιστικών κοινωνικής προστασίας ESSPROSS, το σύνολο του κοινωνικού προϋπολογισμού αντιστοιχούσε μόνο στο 81% του μέσου όρου του προϋπολογισμού της Ευρώπης των 15 και από τότε, λόγω της κρίσης και των μέτρων λιτότητας, καταποντίστηκε σε πολύ κατώτερα επίπεδα. Όπως προκύπτει, πάντως, από τις ίδιες στατιστικές υφίσταται μια ανισορροπία των κοινωνικών δαπανών με υπερδιόγκωση των δαπανών για τις συντάξεις σε βάρος των άλλων κατηγοριών κοινωνικών δαπανών, με σημαντικότερη την πολύ μικρή προστασία σε αδύναμες κοινωνικές ομάδες με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τους ανέργους. Ενόψει όλων αυτών, το σύστημα κοινωνικής προστασίας έχει ιδιαίτερα μειωμένη αποτελεσματικότητα και λειτουργεί αναδιανεμητικά σε βάρος των ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων. ... Το σύστημα επίσης δεν είναι βιώσιμο. Εξαρχής οι παροχές δεν υπολογίζονταν βάσει αναλογιστικών μελετών, αλλά με τον άναρχο και πελατειακό τρόπο που περιγράφηκε πιο πάνω. Τα αποθεματικά των ταμείων διασπαθίσθηκαν αρχικά με την υποχρέωση κατάθεσης τους στην Τράπεζα της Ελλάδος με μηδενικά ή ελάχιστα επιτόκια, στη συνέχεια εξανεμίσθηκαν από το PSI. Η κρίση επιδείνωσε έτι περαιτέρω την κατάσταση, γιατί δεν υπάρχει ασφαλιστικό σύστημα που να μπορεί να αντέξει οικονομικές συνθήκες στις οποίες το 1/4 του πληθυσμού να είναι άνεργο και το 50% των αυτοαπασχολούμενων να αδυνατούν να πληρώσουν τις εισφορές τους. Τα συνολικά έσοδα των ασφαλιστικών φορέων κατέγραψαν σημαντική μείωση την περίοδο της κρίσης ... Επίσης, κατά την διάρκεια της κρίσης ο αριθμός των ασφαλισμένων μειώθηκε, ενώ ο αριθμός των συνταξιούχων αυξήθηκε

σημαντικά. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις χαμηλότερες αμοιβές των μισθωτών, επί των οποίων υπολογίζονται οι εισφορές υπονομεύει περισσότερο την οικονομική βιωσιμότητα του συστήματος. Ενόψει της κατάστασης αυτής, το κράτος επεμβαίνει, όπως έχει συνταγματική υποχρέωση, για να καλύψει τα εκρηκτικά ελλείμματα που αναπόφευκτα προκύπτουν, επιπλέον της συμμετοχής του στο πλαίσιο της ισχύουσας σήμερα τριμερούς κρατικής χρηματοδότησης. Ενδεικτικά, στο Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. η κρατική επιχορήγηση αποτελεί το 39% των εσόδων του ταμείου, στον Ο.Γ.Α. το 90% και στο Ν.Α.Τ. το 92%...Τα μέτρα που ελήφθησαν μέχρι σήμερα κατά τη διάρκεια της κρίσης επιδείνωσαν αντί να θεραπεύσουν τις δομικές αυτές αδυναμίες. Οι σημαντικές περικοπές των συντάξεων αλλοίωσαν σημαντικά την αναλογική (ανταποδοτική) τους πλευρά. Οι περικοπές, περαιτέρω, υπονόμισαν την αξιοπιστία των υποσχέσεων του συστήματος. Το μέσο εισόδημα από συντάξεις μειώθηκε από 1200 ευρώ περίπου το 2010 σε 833 ευρώ περίπου σήμερα. Στην ουσία έχει τεθεί σε λειτουργία μια διαδικασία συνεχούς απαξίωσης, όπου δημοσιονομικά θέματα οδηγούν σε προσαρμογές συντάξεων που υποτιμούν ακόμη περισσότερο το κοινωνικό συμβόλαιο μεταξύ των γενεών, οδηγώντας σε τάσεις απεμπλοκής, κυρίως εκ μέρους των νεότερων...». Κατά την ίδια αιτιολογική έκθεση, η προτεινόμενη μεταρρύθμιση «επιχειρεί για πρώτη φορά την αντιμετώπιση όλων των δομικών αυτών παθογενειών του συστήματος, σε συνθήκες γενικευμένης κρίσης και πρόσθετων μνημονιακών υποχρεώσεων. Το νομοσχέδιο ενσωματώνει όλες τις προβλέψεις του νόμου 4336/2015 (Μνημονίου) εντάσσοντας τις όμως στο πλαίσιο ενός εντελώς νέου θεσμικού πλαισίου που εξασφαλίζει κανόνες ισονομίας και κοινωνικής δικαιοσύνης». Όπως αναφέρεται στην εν λόγω έκθεση «Οι δύο θεμελιώδεις αρχές της μεταρρύθμισης είναι η ισονομία και η κοινωνική δικαιοσύνη. Ισονομία, γιατί για πρώτη φορά θεσπίζονται όμοιοι κανόνες για όλους, παλαιούς και νέους συνταξιούχους, εργαζόμενους στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα, μισθωτούς και αυτοαπασχολούμενους. Κοινωνική δικαιοσύνη, γιατί με το νέο θεσμό της εθνικής σύνταξης επιτυγχάνεται αναδιανομή, αμβλύνονται οι κοινωνικές ανισότητες και εξασφαλίζεται επαρκής σύνταξη και για τις επισφαλείς κοινωνικά ομάδες».

Ειδικότερα, κατά την αιτιολογική έκθεση, «η μεταρρύθμιση επιτυγχάνει τη διοικητική αποτελεσματικότητα του συστήματος, για τον σκοπό δε αυτό θεσπίζεται ένας, εθνικός φορέας κοινωνικής ασφάλισης με ένταξη σε αυτόν όλων των φορέων κύριας ασφάλισης, χωρίς εξαίρεση, ... καθιερώνει πλήρη ισονομία, μέσω της ουσιαστικής ενοποίησης του υπάρχοντος καθεστώτος κοινωνικής ασφάλισης με θέσπιση ενιαίων κανόνων για παλαιούς και νέους ασφαλισμένους και ανακαθορισμό των συντάξεων των ήδη συνταξιούχων. Οι ενιαίοι κανόνες είναι αναγκαίοι, γιατί απέναντι στους βασικούς κινδύνους της ζωής πρέπει όλοι οι ασφαλισμένοι να απολαμβάνουν τον ίδιο βαθμό εθνικής/κοινωνικής αλληλεγγύης... Όσον αφορά στις εισφορές προβλέπονται ενιαία ποσοστά εισφορών με βάση υπολογισμού τους το πραγματικό εισόδημα. Όσον αφορά στις παροχές, καθιερώνεται ενιαίος τρόπος υπολογισμού της σύνταξης, κύριας και επικουρικής, για παλιούς και νέους ασφαλισμένους, με βάση το μέσο εργασιακό εισόδημα και ίδια ποσοστά αναπλήρωσης για όλους. Η συμμετοχή του συνταξιοδοτικού συστήματος στη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας οριοθετείται από το σεβασμό της ισότητας στα δημόσια βάρη (άρθρο 4 παρ. 5 Συντάγματος). Δεν πρέπει οι συνταξιούχοι να αναλάβουν ένα δυσανάλογο μέρος του κόστους της δημοσιονομικής προσαρμογής... Θεσπίζει την εθνική σύνταξη, ώστε να εξασφαλισθεί επαρκής αναπλήρωση εισοδήματος και για τους μακροχρόνια ανέργους, όσους εργάζονται με ατυπικές μορφές εργασίας ή αμείβονται με χαμηλούς μισθούς. Η πρόληψη της φτώχειας με την εξασφάλιση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης για τον κάθε ηλικιωμένο είναι ένας από τους ακρογωνιαίους λίθους της κοινωνικής ασφάλισης. Κατά τη διάρκεια της κρίσης δημοσίου χρέους η προστασία κατά της φτώχειας των ηλικιωμένων αποκτά διάσταση απόλυτης προτεραιότητας, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τη Eurostat (SILC 2014), το 23,1% των ατόμων άνω των 65 ετών ζούν στο όριο της φτώχειας. Ο προσδιορισμός του επιπέδου της Εθνικής σύνταξης σε 384 ευρώ έγινε με βάση το 60% του διάμεσου εισοδήματος, σύμφωνα με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διασφαλίζει τη βιωσιμότητα, τη διαγενεακή ισότητα, καθώς και την ίση κατανομή των θυσιών... Η αποκατάσταση της βιωσιμότητας, δηλαδή η διατήρηση της ικανότητας του

συστήματος να χορηγεί συντάξεις στους τωρινούς και μελλοντικούς συνταξιούχους... υπηρετεί το συμβόλαιο ανάμεσα στις γενεές που βρίσκεται στη βάση κάθε διανεμητικού συστήματος. Με το ισχύον σύστημα η σημερινή γενεά εργαζομένων θα πλήρωνε περισσότερα απ' όσα θα λάβει. Με τη μεταρρύθμιση η αναλογικότητα αποκαθίσταται πλήρως. Μόνον οι πιο αδύναμοι θα λάβουν περισσότερα από όσα έχουν δώσει μέσω των εισφορών τους στο σύστημα, λόγω της ύπαρξης της εθνικής σύνταξης και άλλων ειδικών προβλέψεων για αυτούς. Για τον προσδιορισμό των ποσοστών αναπλήρωσης εισοδήματος της αναλογικής/ανταποδοτικής σύνταξης, επί του πραγματικού εισοδήματος, όπως και εν γένει για τον προσδιορισμό της οικονομικής ισορροπίας και βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος ελήφθησαν υπόψη, πέραν των υφιστάμενων κανονιστικών ρυθμίσεων, αναλογιστικές μελέτες-προβολές της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής, οι οποίες συντάχθηκαν με επιστημονική βοήθεια από την Διεθνή Οργάνωση Εργασίας και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή... Εγγυάται τη διαβίωση των συνταξιούχων με αξιοπρέπεια και διατηρεί, στο βαθμό του δυνατού, την εγγύτητα με το κεκτημένο κατά τον εργασιακό βίο επίπεδο ζωής. Το Σύνταγμα (άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος) όπως ερμηνεύεται από τη νομολογία (Ολομ. του ΣΤΕ 2287-2290/2015), εγγυάται τη διαβίωση του συνταξιούχου με αξιοπρέπεια, ανεξάρτητα από δημοσιονομικές προτεραιότητες και σκοπιμότητες. Βάσει των ειδικών μελετών που έχουν ήδη καταρτισθεί, σύμφωνα με τα κριτήρια της νομολογίας και θα κατατεθούν στη Βουλή κατά τη ψήφιση του νόμου, ορίζονται τα ποσοστά αναπλήρωσης των συντάξεων που επιτρέπει η οικονομική κατάσταση της χώρας, χωρίς οριζόντιες περικοπές, που υποσκάπτουν την ασφαλιστική συνείδηση, δημιουργούν κίνητρο για εισφοροδιαφυγή και για πρόωρες συνταξιοδοτήσεις και υπονομεύουν την εμπιστοσύνη στο ασφαλιστικό σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται ανακαθορισμός, κατ' επιταγή των αρχών της συμμετοχικής δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης των γενεών, των συντάξεων των ήδη συνταξιούχων με αναφορά στο νέο, ενιαίο τρόπο υπολογισμού της κύριας και επικουρικής σύνταξης για παλαιούς και νέους ασφαλισμένους. Παράλληλα όμως εξασφαλίζεται πλήρης προστασία των

κυρίων συντάξεων, με πρόβλεψη προσωπικής διαφοράς, και προστασία του συντηρητικά μεγαλύτερου πληθυσμού των επικουρικών συνταξιούχων...».

17. Επειδή, εξάλλου, στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4387/2016 αναφέρεται, ειδικότερα ως προς το άρθρο 96, ότι: «Κύριος σκοπός του άρθρου 96 είναι η αντιμετώπιση των συσσωρευμένων δομικών ελλειμμάτων του ΕΤΕΑ και ο καθορισμός των συνταξιοδοτικών παροχών του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης με βάση την αρχή της ανταποδοτικότητας ανάλογα με τις συντάξιμες αποδοχές του ασφαλισμένου. Προς το σκοπό αυτό, εισάγεται μηχανισμός εξισορρόπησης για την αντιμετώπιση πιθανών ελλειμμάτων που θα δίνει τη δυνατότητα αναπροσαρμογής των συντάξεων και χρήσης των περιουσιακών στοιχείων του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης. Ο ως άνω μηχανισμός εξασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη και μεσοπρόθεσμη βιωσιμότητα του ΕΤΕΑ και εγκαθιδρύει αντιστοιχία μεταξύ εισφορών και παροχών. Παράλληλα, προβλέπεται αναπροσαρμογή των καταβαλλόμενων συντάξεων με γνώμονα την προστασία των μεσαίων και χαμηλότερων συντάξεων αλλά και την αποκατάσταση της αρχής της αναλογικότητας εισφορών - παροχών, με δεδομένο ότι ένα μεγάλο ποσοστό επικουρικών συντάξεων υπολογίστηκε βάσει ποσοστών αναπλήρωσης που παραβίαζαν βασικές αναλογιστικές αρχές ισορροπίας μεταξύ τους». Ειδικότερα, σύμφωνα με την ως άνω αιτιολογική έκθεση, η απονεμόμενη στους μελλοντικούς συνταξιούχους επικουρική σύνταξη καθορίζεται βάσει δύο παραγόντων: αφενός των δημογραφικών δεδομένων που προκύπτουν από εγκεκριμένους αναλογιστικούς πίνακες θνησιμότητας και αφετέρου του πλασματικού ποσοστού επιστροφής, το οποίο θα εφαρμόζεται στις συνολικά καταβληθείσες εισφορές, υπολογιζόμενο βάσει της ποσοστιαίας μεταβολής των συντάξιμων αποδοχών των ασφαλισμένων. Επίσης, στην ίδια αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι οι ήδη καταβαλλόμενες, κατά τη δημοσίευση του νόμου, επικουρικές συντάξεις αναπροσαρμόζονται, κατ' επιταγή των αρχών της συμμετοχικής δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης των γενεών, ότι σε καμιά περίπτωση δεν επιτρέπεται μετά την αναπροσαρμογή το άθροισμα κύριας και επικουρικής σύνταξης του αυτού προσώπου να είναι κατώτερο των 1300 ευρώ, προσμετρούμενης για τον καθορισμό του κατώτατου αυτού ορίου της εισφοράς αλληλεγγύης και της

εισφοράς υγειονομικής περιθάλψεως. Περαιτέρω, στην ίδια αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι, με το άρθρο 97 του νόμου εισάγεται, για το χρονικό διάστημα από 1.6.2016 έως 31.5.2022, μεταβατική αύξηση του ποσού της μηνιαίας εισφοράς στο ΕΤΕΑ, για το σύνολο των ασφαλισμένων του, τόσο, δηλαδή, των πριν από την 1.1.1993 όσο και των μετά την ως άνω ημερομηνία ασφαλισμένων, προς αντιμετώπιση των συσσωρευμένων δομικών ελλειμμάτων του ΕΤΕΑ, σε συνδυασμό με τον μηχανισμό αναπροσαρμογής του άρθρου 96.

18. Επειδή, κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 4 του άρθρου 42 του ν. 4052/2012, όπως αυτή αντικαταστάθηκε με την προπαρατεθείσα παρ. 1 του άρθρου 96 του ν. 4387/2016, εκδόθηκαν οι οικ.23123/785/7.6.2016 «Καθορισμός των τεχνικών παραμέτρων σχετικά με τις παροχές του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης» (Β' 1604/7.6.2016) και οικ.25909/470/7.6.2016 «Αναπροσαρμογή καταβαλλόμενων συντάξεων του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης» (Β' 1605/7.6.2016, διόρθωση σφάλματος Β' 1623/8.6.2016) αποφάσεις του Υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Ειδικότερα, με την πρώτη από αυτές καθορίζονται οι τεχνικές παράμετροι βάσει των οποίων υπολογίζονται: α. οι επικουρικές συντάξεις των ασφαλισμένων από 1.1.2014 και εφεξής και β. όσον αφορά τους ασφαλισμένους μέχρι 31.12.2013, οι οποίοι καταθέτουν αίτηση συνταξιοδότησης από 1.1.2015 και εφεξής, το τμήμα της επικουρικής σύνταξης που αντιστοιχεί στο χρόνο ασφάλισης από 1.1.2015 και εφεξής. Εξάλλου, με την οικ. 25909/470/7.6.2016 υπουργική απόφαση (εκδοθείσα κατ' εξουσιοδότηση και της παρ. 6 του άρθρου 96 του ν. 4387/2016), ρυθμίζεται ο επανυπολογισμός των ήδη καταβαλλόμενων κατά τη δημοσίευση του ν. 4387/2016 επικουρικών συντάξεων. Ειδικότερα, με το άρθρο 1 της απόφασης αυτής θεσπίζεται το ετήσιο ποσοστό αναπλήρωσης συντάξεων γήρατος ανά εντασσόμενο τομέα, ταμείο ή κλάδο στο ΕΤΕΑ, με βάση το οποίο επανυπολογίζονται οι ήδη καταβαλλόμενες επικουρικές συντάξεις (ARn), τα δε άρθρα 3 και 4 της απόφασης αυτής αφορούν στο ετήσιο ποσοστό αναπλήρωσης των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων με βάση τα ισχύοντα πριν από το ν. 4387/2016 (ARo). Τα ανωτέρω ποσοστά αναπλήρωσης (ARn και ARo) αποτελούν τον

Αριθμός απόφασης: 8898/2021

αριθμητή και τον παρονομαστή, αντιστοίχως, κλάσματος που προβλέπεται στο άρθρο 2 παρ. 2 της ανωτέρω υπουργικής απόφασης και που ονομάζεται συντελεστής επανυπολογισμού (ΣΕ) με πηλίκον του ανωτέρω κλάσματος αριθμό μικρότερο ή ίσο με τη μονάδα ($\Sigma\text{E} = \text{ARn}/\text{ARo}$, με $\Sigma\text{E} \leq 1$). Ο τελευταίος θα εφαρμόζεται (πολλαπλασιάζεται) στην καταβαλλόμενη κατά τη δημοσίευση του ν. 4387/2016 επικουρική σύνταξη ανά τομέα, ταμείο ή κλάδο του ΕΤΕΑ, δηλαδή στην επικουρική σύνταξη που καταβάλλεται κατόπιν συνυπολογισμού των περικοπών που είχαν επέλθει κατ' εφαρμογή, μεταξύ άλλων, των νόμων 4051/2012 και 4093/2012, συνυπολογιζομένων δε και των κρατήσεων της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχου της παρ. 13 του άρθρου 44 του ν. 3986/2011 καθώς και των κρατήσεων υπέρ υγείας, όπως καθορίζονται στο άρθρο 44 του ν. 4387/2016, προκειμένου να βρεθεί το ποσό της επικουρικής σύνταξης που προκύπτει μετά τον επανυπολογισμό της ήδη καταβαλλόμενης, πριν από την ισχύ του ν. 4387/2016, επικουρικής σύνταξης. Περαιτέρω, το άρθρο 2 παράγραφοι 1, 3 και 5 καθώς και το άρθρο 5 της παραπάνω υπουργικής απόφασης αναφέρονται στον τρόπο και στη διαδικασία, αντιστοίχως, επανυπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων με την εφαρμογή σε αυτές του συντελεστή επανυπολογισμού. Στο δε άρθρο 6 αυτής, με τίτλο: «Αναπροσαρμογή των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων», προσδιορίζεται το ποσό της καταβαλλόμενης επικουρικής σύνταξης υπό το καθεστώς του ν. 4387/2016, το οποίο μπορεί να είναι είτε ίσο με εκείνο που καταβαλλόταν στους δικαιούχους κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού είτε μικρότερο από το ποσό αυτό και ίσο με το ποσό που θα προκύψει ύστερα από τον επανυπολογισμό, κατ' εφαρμογή της υπουργικής αυτής απόφασης, της επικουρικής σύνταξης που καταβαλλόταν σε αυτούς πριν από την εφαρμογή του ν. 4387/2016, είτε σε ενδιάμεσο ύψος, δηλαδή μικρότερο από το ποσό που καταβαλλόταν στους δικαιούχους κατά τη δημοσίευση του ν. 4387/2016, αλλά μεγαλύτερο από το ποσό που προκύπτει ύστερα από τον ανωτέρω επανυπολογισμό, αναλόγως με το ύψος στο οποίο ανέρχεται η καταβαλλόμενη κατά τη δημοσίευση του ν. 4387/2016, υπό το προϊσχύον, δηλαδή, καθεστώς, κύρια σύνταξη, έτσι ώστε το άθροισμα κύριας πριν από το ν. 4387/2016 και επικουρικής μετά το νόμο σύνταξης να μην είναι

μικρότερο των 1300 ευρώ, συμπεριλαμβανομένης της εισφοράς υγειονομικής περίθαλψης και των κρατήσεων εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχου (άρθρο 6 παρ. 3 της ανωτέρω υπουργικής απόφασης). Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 7 της εν λόγω υπουργικής απόφασης, «1. Για τους Τομείς, Ταμεία ή Κλάδους του ΕΤΕΑ για τους οποίους υπάρχουν άμεσα διαθέσιμα στοιχεία, η ανωτέρω διαδικασία εφαρμόζεται στις πληρωμές επικουρικών συντάξεων μηνός Αυγούστου 2016 και για τους υπόλοιπους τομείς το αργότερο στις πληρωμές μηνός Σεπτεμβρίου 2016. 2. Η διαδικασία επανυπολογισμού και αναπροσαρμογής των επικουρικών συντάξεων εφαρμόζεται από τις πληρωμές μηνός Ιουνίου 2016. Τα υπερβάλλοντα ποσά που καταβάλλονται μέχρι την πλήρη εφαρμογή της διαδικασίας παρακρατούνται σε ισόποσες δόσεις το αργότερο μέχρι και τις πληρωμές μηνός Δεκεμβρίου 2016. 3...».

19. Επειδή, με την 1891/2019 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας και με τις εκεί αναφερόμενες σκέψεις κρίθηκε ότι δεν εκωλύετο ο νομοθέτης από τις 2287-2288/2015 αποφάσεις της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας να προβεί σε νέες ρυθμίσεις ως προς το ύψος των συντάξεων ή ακόμη και να επαναθεσπίσει τις κριθείσες ως παράνομες, κατά τα ανωτέρω, περικοπές, εφόσον ελάμβανε υπόψη τα κριτήρια και ικανοποιούσε τις απαιτήσεις που έθεσε με τις ανωτέρω αποφάσεις του, κατόπιν ερμηνείας των μνημονευθεισών συνταγματικών διατάξεων, το ανώτατο ακυρωτικό Δικαστήριο, είτε, ακόμη, διατηρώντας τη σχετική προς τούτο ευχέρειά του, να προβεί στη θέσπιση νέου ασφαλιστικού συστήματος. Στο πλαίσιο δε αυτού, ο νομοθέτης υποχρεούτο, εφόσον επέλεγε να υιοθετήσει εκ νέου τις ανωτέρω κριθείσες ως αντισυνταγματικές περικοπές των συντάξεων στο πλαίσιο του επανυπολογισμού των συντάξεων των παλαιών συνταξιούχων, όπως και έπραξε, να αιτιολογήσει ειδικώς το λόγο για τον οποίο ήταν τούτο αναγκαίο ενόψει της επιχειρούμενης συνολικής μεταρρύθμισης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης (βλ., ανωτέρω, σκέψη 6 της παρούσας). Επίσης, κρίθηκε ότι είναι θεμιτή η επιλογή του νομοθέτη να προβεί, στο πλαίσιο του νέου ασφαλιστικού συστήματος και της ίδρυσης ενιαίου φορέα απονομής των κύριων συνταξιοδοτικών παροχών, που εφαρμόζει ενιαίους κανόνες ως προς τον τρόπο υπολογισμού των απονεμόμενων στο σύνολο του πληθυσμού συντάξεων, σε επανυπολογισμό των ήδη καταβαλλόμενων κατά τη

Αριθμός απόφασης: 8898/2021

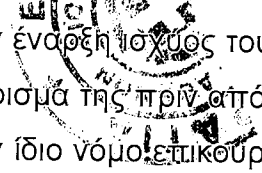
δημοσίευση του ν. 4387/2016 συντάξεων. Με την ίδια απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας κρίθηκε συμβατή με το Σύνταγμα και αιτιολογημένη η επιλογή του νομοθέτη, προκειμένου να καθορίσει τις καταβλητέες, από την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016, στους ήδη κατά την δημοσίευσή του συνταξιούχους κύριες συντάξεις, να ορίσει, στο πλαίσιο επανυπολογισμού των τελευταίων, ότι το ύψος αυτών θα ανέρχεται στο ύψος στο οποίο οι εν λόγω συντάξεις είχαν διαμορφωθεί μετά τις περικοπές των νόμων 4051/2012 και 4093/2012, οι οποίες είχαν κριθεί αντισυνταγματικές με τις προαναφερθείσες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Και τούτο, αφενός μεν λόγω της ουσιαστικής συνεισφοράς της συγκεκριμένης νομοθετικής επιλογής στη συγκράτηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης και, κατ' επέκταση, στην επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου της διατήρησης της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος, αφετέρου δε ώστε να επωμισθούν και οι παλαιοί και όχι μόνον οι νέοι συνταξιούχοι και οι νυν ασφαλισμένοι (με τη θεσπιζόμενη με τον ίδιο νόμο αύξηση των εισφορών και τη μείωση των μελλοντικών συντάξεων) το βάρος της επιχειρούμενης μεταρρύθμισης, για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης και διαγενεακής ισότητας και αλληλεγγύης, δεδομένου ότι και αυτοί ωφελούνται εξ ίσου από την επιδιωκόμενη, με την επιχειρούμενη ασφαλιστική μεταρρύθμιση, διασφάλιση της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος, τη διατήρηση δηλαδή της ικανότητάς του να χορηγεί συντάξεις στους υφιστάμενους και στους μελλοντικούς συνταξιούχους. Κρίθηκε, δηλαδή, συμβατή με το Σύνταγμα η ρύθμιση του άρθρου 14 παρ. 2 περ. α' του ν. 4387/2016, σύμφωνα με την οποία οι κύριες συντάξεις που καταβάλλονταν κατά τη δημοσίευση του νόμου (παλαιές συντάξεις) θα ανέρχονται στο ύψος στο οποίο είχαν διαμορφωθεί την 31.12.2014 (με τις περικοπές, δηλαδή, των νόμων 4051/2012 και 4093/2012). Ειδικότερα, με την 1891/2019 απόφαση της Ολομέλειας του εν λόγω Δικαστηρίου έγινε δεκτό ότι η ανωτέρω ρύθμιση – η οποία, κατ' ουσίαν, ισοδυναμούσε με εκ νέου υιοθέτηση, με το ν. 4387/2016, των περικοπών για τους ήδη κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού συνταξιούχους (παλαιούς συνταξιούχους) οι οποίες είχαν κριθεί ως αντισυνταγματικές με τις αποφάσεις 2287, 2288/2015 της Ολομέλειάς του – ήταν συνταγματικώς θεμιτή και η θέσπισή της ήταν δικαιολογημένη στο πλαίσιο του νέου ασφαλιστικού συστήματος, δηλαδή όχι ως μεμονωμένη, αυτοτελής ρύθμιση,

επιφέρουσα οριζόντιες περικοπές στις ήδη καταβαλλόμενες κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού συντάξεις, όπως είχε συμβεί στο παρελθόν με τη θέσπιση των περικοπών αυτών με τις σχετικές διατάξεις των νόμων 4051/2012 και 4093/2012, αλλά ως ρύθμιση εντασσόμενη σε ένα ευρύτερο πλέγμα μέτρων και διαρθρωτικών αλλαγών [ενιαίος φορέας κοινωνικής ασφάλισης, ενιαίοι κανόνες εισφορών και παροχών, επανυπολογισμός των ήδη απονεμηθεισών συντάξεων βάσει ενιαίων κανόνων για το σύνολο των συνταξιούχων, ειδική πρόνοια για την προστασία των ήδη συνταξιούχων μέσω του θεσμού της διατήρησης της προσωπικής διαφοράς κ.λπ. – βλ. και ΣτΕ Ολομ. 1890/2018, σκέψη 20] του νέου ριζικώς αναμορφωμένου ασφαλιστικού συστήματος που θεσπίσθηκε με το ν. 4387/2016 και ως τμήμα της εισαχθείσας με αυτόν ασφαλιστικής μεταρρύθμισης, αποτέλεσμα της οποίας είναι οι μελλοντικοί συνταξιούχοι να λαμβάνουν, κατά κανόνα, μικρότερες, σε σχέση με τους παλαιούς συνταξιούχους, συνταξιοδοτικές παροχές. Συναφώς, με την 1890/2019 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας (βλ. σκέψη 20 αυτής), αφού επισημαίνεται, μεταξύ άλλων, ότι: α) η επιχειρούμενη με το σύστημα ρυθμίσεων του ν. 4387/2016 μείζων μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης έγινε στο πλαίσιο των δεσμεύσεων που ανέλαβε η Ελληνική Κυβέρνηση με την υπογραφή της συμφωνίας χρηματοδότησης του Ελληνικού Κράτους από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (άρθρο 3Γ του ν. 4336/2015), προς αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας της χώρας και, ειδικότερα, προς αντιμετώπιση της αδυναμίας περιορισμού των συσσωρευμένων υψηλών ελλειμμάτων των ασφαλιστικών ταμείων, β) στο πλαίσιο δε αυτό, υιοθετούνται πολιτικές – και όχι απλώς μέτρα – προς αντιστάθμιση των δημοσιονομικών επιπτώσεων των 2287-2288/2015 αποφάσεων του Σ.τ.Ε., οι οποίες (πολιτικές) εν τέλει περιορίζουν την καταβαλλόμενη από το κράτος συνταξιοδοτική δαπάνη και κατανέμουν δίκαια τους πεπερασμένους κρατικούς πόρους, με σκοπό (συνιστώντα σοβαρό λόγο δημοσίου συμφέροντος) την άμβλυση των κοινωνικών ανισοτήτων και την εξασφάλιση επαρκούς σύνταξης για τις επισφαλείς κοινωνικά ομάδες, κρίθηκε εν προκειμένω, κατ' αρχήν, συνταγματικώς θεμιτή η εκ νέου, κατ' ουσίαν, υιοθέτηση, με τη διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 96 του ν. 4387/2016, των ως άνω περικοπών κατά τον επανυπολογισμό των επικουρικών συντάξεων (βλ. ΣτΕ 1440/2020). Περαιτέρω,

Αριθμός απόφασης: 8898/2021

ωστόσο, με τις 1889 και 1890/2019 αποφάσεις του Σ.τ.Ε. κρίθηκε ότι με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 96 του ν. 4387/2016 – κατά το μέρος που αντικατέστησε τις παρ. 1 έως 4 του άρθρου 42 του ν. 4052/2012 (βλ. ΣτΕ 1889/2019) – και της παρ. 4 του ίδιου άρθρου (βλ. ΣτΕ 1890/2019), καθώς και με τις κατ' εξουσιοδότηση αυτών προεκτεθείσες δύο αποφάσεις του Υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (σχετικές με τον καθορισμό των τεχνικών παραμέτρων των παροχών του Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π. και, αντίστοιχα, την αναπροσαρμογή των απ' αυτό καταβαλλόμενων συντάξεων) παραβιάστηκε από τον νομοθέτη, κατ' αρχάς, η, απορρέουσα από το άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος (ερμηνευόμενου συνδυαστικά με το άρθρο 106 παρ. 1 του Συντάγματος), αρχή της κοινωνικής ασφάλισης, που κατοχυρώνει την ασφαλιστική κάλυψη ολόκληρου του εργαζόμενου πληθυσμού της χώρας και την προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου (ΣτΕ Ολομ. 2200/2010, 2180/2004), και, συνακόλουθα, επιβάλλει σε αυτόν την υποχρέωση να τεκμηριώσει τη βιωσιμότητα των φορέων που συνιστώνται και λειτουργούν στο πλαίσιο (ιδίως) ενός εκ βάθρων μεταβληθέντος, νέου ασφαλιστικού συστήματος και χορηγούν τις συνταξιοδοτικές παροχές (κύριες και επικουρικές). Η παραβίαση δε αυτή συνίσταται, ειδικότερα, στο ότι ο νομοθέτης δεν προκάλεσε, ως όφειλε, πριν από την ψήφιση του ν. 4387/2016 τη σύνταξη αναλογιστικών μελετών προερχόμενων από αρμόδια προς τούτο αρχή, διαθέτουσα εξειδικευμένες γνώσεις, όπως είναι η Εθνική Αναλογιστική Αρχή, οι οποίες να τεκμηριώνουν, ενόψει των προπαρατεθεισών, νέων ρυθμίσεων του ν. 4387/2016, τη βιωσιμότητα του κλάδου επικουρικής ασφάλισης του Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π. (ήτοι ενόψει του νέου τρόπου υπολογισμού της επικουρικής σύνταξης για το μέλλον και του μηχανισμού εξισορρόπησης των ελλειμμάτων του Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π., που προβλέπονται στο εν λόγω άρθρο 96 παρ. 1 του ν. 4387/2016, όπως ισχύει, του επανυπολογισμού - αναπροσαρμογής των ήδη καταβαλλόμενων κατά τη δημοσίευση του εν λόγω νόμου συντάξεων, που προβλέπεται στο άρθρο 96 παρ. 4 αυτού, καθώς και της αύξησης των εισφορών για την επικουρική σύνταξη κατά την εξαετία 2016 έως 2022, που προβλέπεται στο άρθρο 97 του νόμου – βλ. σκέψη 27 της ΣτΕ Ολομ. 1890/2019). Με την 1890/2019 απόφαση του ανωτάτου ακυρωτικού Δικαστηρίου κρίθηκε δε, επιπρόσθετα, ότι η αναπροσαρμογή, κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 96 παρ. 4 του ν. 4387/2016 και 6

της 25909/470/7.6.2016 Υ.Α., των καταβαλλόμενων κατά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 επικουρικών συντάξεων, ήτοι με κριτήριο το άθροισμα της πριν από το νόμο αυτό καταβαλλόμενης κύριας σύνταξης με την μετά τον ίδιο νόμο επικουρική σύνταξη να ανέρχεται ειδικώς στο ποσό των 1300 ευρώ, αντίκειται στα άρθρα 4 παράγραφοι 1 και 5 και 22 παρ. 5 του Συντάγματος, και στην κατοχυρωμένη από το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος, αρχή της αναλογικότητας, έκφανση της οποίας αποτελεί και η αρχή της ανταποδοτικότητας. Και τούτο, αφενός, διότι το ύψος της καταβαλλόμενης κύριας σύνταξης δεν είναι πρόσφορο κριτήριο για τον προσδιορισμό του ύψους της καταβαλλόμενης επικουρικής σύνταξης, δεδομένου ότι για κάθε μια από τις ανωτέρω συντάξεις έχουν καταβληθεί υποχρεωτικώς από τους ασφαλισμένους αυτοτελείς ασφαλιστικές εισφορές, αφετέρου διότι δεν είναι συνταγματικά ανεκτό, συνταξιούχοι, ύστερα από τον κατά τα ως άνω επανυπολογισμό και αναπροσαρμογή της επικουρικής τους σύνταξης, να λαμβάνουν, τελικώς, υπό τις αυτές προϋποθέσεις, επικουρική σύνταξη χαμηλότερου ύψους από συνταξιούχους που έχουν συνταξιοδοτηθεί από το ίδιο με αυτούς (ήδη ενταχθέν στο ΕΤΕΑΕΠ) ταμείο/τομέα/κλάδο επικουρικής ασφάλισης και έχουν καταβάλει εισφορές ίδιου ή χαμηλότερου ύψους, για μόνο το λόγο ότι οι τελευταίοι λαμβάνουν κύρια σύνταξη χαμηλότερου ύψους και, για τον λόγο αυτό, προστατεύονται από το προβλεπόμενο στα άρθρα 96 παρ. 4 του ν. 4387/2016 και 6 της παραπάνω απόφασης όριο του ποσού των 1.300 ευρώ, του οποίου δεν επιτρέπεται να υπολείπεται, μετά την αναπροσαρμογή της επικουρικής σύνταξης, το άθροισμα της καταβαλλόμενης σε αυτούς κύριας και επικουρικής σύνταξης (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1890/2019, σκέψη 30, όπου και σχετική παραπομπή στη ΣτΕ 4837/1997). Για τους αμέσως παραπάνω λόγους, οι προρρηθείσες δύο κανονιστικές αποφάσεις του Υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ακυρώθηκαν με τις δύο ως άνω αποφάσεις (1889, 1890/2019) της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, με τις οποίες, πάντως, ως χρόνος έναρξης του σχετικού ακυρωτικού αποτελέσματος ορίστηκε η ημερομηνία δημοσίευσής τους (4.10.2019), καθώς συνεκτιμήθηκαν από το εν λόγω Δικαστήριο οι λόγοι για τους οποίους εχώρησε η ακύρωση των δύο κανονιστικών αποφάσεων και ο μεγάλος αριθμός των καταβαλλόμενων κύριων και επικουρικών συντάξεων, των οποίων ο επανυπολογισμός θα ετίθετο εν αμφιβόλω